

Приходько Сергій Миколайович
 Ільченко Алла Михайлівна
 Макарець Світлана Володимирівна

Мережеві партії як нові політичні актори

УДК 329:004.738.5
 DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.7>

Приходько Сергій Миколайович
 кандидат політичних наук, доцент,
 доцент кафедри гуманітарних
 і соціальних дисциплін
 Полтавського державного аграрного
 університету
 вул. Г. Сковороди, 1/3, Полтава, Україна
 ORCID: 0000-0001-9755-5368

Ільченко Алла Михайлівна
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 доцент кафедри гуманітарних
 і соціальних дисциплін
 Полтавського державного аграрного
 університету
 вул. Г. Сковороди, 1/3, Полтава, Україна
 ORCID: 0000-0003-1862-3639

Макарець Світлана Володимирівна
 кандидат історичних наук, доцент,
 доцент кафедри гуманітарних
 і соціальних дисциплін
 Полтавського державного аграрного
 університету
 вул. Г. Сковороди, 1/3, Полтава, Україна
 ORCID: 0000-0002-6844-261X

В умовах сучасного інформаційного суспільства виробництво і споживання знань та інформації стає визначальним способом діяльності в усіх сферах суспільної життєдіяльності. Вирішальна роль у цьому процесі належить інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ). Вони надають цій взаємодії нові можливості, забезпечуючи її мобільність. Особливо це актуально для політичної сфери. Метою статті є визначення принципів та функціональної спрямованості діяльності мережевих політичних партій в умовах інформаційного суспільства. Традиційні засоби масової інформації фактично втратили своє значення як інструменти політичної комунікації, оскільки є підконтрольні різним групам впливу та досить матеріально затратними. Натомість ІКТ у цьому контексті мають значні переваги. Вони знімають часові і просторові обмеження для спілкування, надають ширші можливості для політичної участі громадян, забезпечують відкритий доступ до інформації, обміну думками. Визначено принципи застосування цих технологій політичними партіями у передвиборчій та інших видах діяльності. ІКТ забезпечують постійну інформаційну присутність партій, створюють умови для безперервного спілкування з виборцями. Важливим напрямом використання ІКТ є діяльність партій у соціальних мережах. Використання мережевого принципу у партійній діяльності надає змогу здійснювати двостороннє спілкування з громадськістю в он-лайн режимі, розповсюджувати свою інформацію фактично в необмеженій кількості на будь яку аудиторію. Партії отримують можливість мобілізувати своїх прихильників у будь який час. Для повноцінного використання ІКТ у партійній діяльності важливо працювати з мережевою інформацією. Потрібно відстежувати реакцію користувачів мереж щодо розповсюджуваної інформації. Це дає змогу вносити корективи до напрямів партійної діяльності. Певною перспективою мережевої діяльності і перетворення традиційних партій у кібер-партії. Їх визначальною характеристикою є відмова від традиційного формального членства і перехід на прями зв'язки з виборцями. Подальшого дослідження потребує проблема функціонування партій в рамках нових соціальних мереж.

Ключові слова: інформаційне суспільство, соціальні мережі, інформаційно-комунікативні технології, мережеві партії, кібер-партії.

Вступ. В умовах інформаційного суспільства розвиток цифрових технологій, інтернет-комунікацій та соціальних мереж поширюється на всі сфери суспільного життя. Безпосереднім чином ці процеси торкаються політики. Різноманітні соціальні мережі є не тільки засобом передачі інформації, а перетворюються на своєрідні платформи для постійного спілкування в режимі реального часу. Внаслідок масового поширення та використання соціальних мереж політичні актори різних рівнів отримали нові канали взаємодії з громадськістю та способи формування груп своїх прихильників і послідовників. Найбільш результативними із напрямів використання інтернету та соціальних мереж політиками є передвиборчі кампанії, оскільки за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій з'являється можливість постійно діючих комунікацій з виборцями та їх оперативної мобілізації для вирішення стратегічних та поточних завдань. Сучасні політичні партії активно використовують цей ресурс у виборчій та інших видах діяльності. Партії як найбільш провідний політичний актор повинні мати постійну інформаційну присутність і бути достатньо мобільними.

Мета статті – визначення принципів та функціональної спрямованості діяльності мережевих політичних партій в умовах інформаційного суспільства.

Завдання – зробити аналіз сутності інформаційного суспільства, його особливостей в сучасних умовах, визначити сутнісні характеристики та специфічні особливості діяльності мережевих політичних партій в сучасних умовах.

Методи. В основі дослідження лежать системний, міждисциплінарний і структурно-функціональний методи, використання яких дало змогу реалізувати поставлену мету. Також були застосовані такі загальнонаукові методи пізнання як індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння й аналогія, узагальнення й абстрагування. Такий підхід спряв більш чіткому визначенню принципів діяльності мережевих політичних партій.

Результати. Сучасне суспільство фактично в усіх аспектах своєї життєдіяльності повністю набуло ознак інформаційного. Його основною властивістю слід відзначити суттєве збільшення питомої ваги знань та інформації у суспільному виробництві. Визначальними ознаками інформа-

ційного суспільства є: зростання ролі інформації, знання та інформаційних технологій; велика доля виробництва інформаційних продуктів і послуг у ВВП; широка інформатизація суспільства; створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну та комунікативну взаємодію людей, відкритий доступ до світових інформаційних ресурсів [6].

Один із розробників теорії інформаційного суспільства М. Кастельс зазначав, що в основі його функціонування лежить принцип «інформаціоналізму як матеріальної основи нового суспільства. В нових умовах виробництво благ, здійснення влади і створення культурних кодів стали залежними від технологічних можливостей суспільства з інформаційною технологією як серцевиною цих можливостей. Інформаційна технологія стала необхідним інструментом для ефективної реалізації процесів соціально-економічної реструктуризації» [7, с. 492]. Іншим важливим аспектом функціонування інформаційного суспільства на сучасному етапі є «обставина, що до активної участі в інформаційних процесах у дуже стислі строки долучилися широкі маси членів суспільства. Соціальне спілкування на сьогодні є найбільш організованим і технологічно обумовленим видом комунікації. Сучасне інформаційне суспільство виводить на перший план комунікативний компонент, що стає невід'ємною складовою всіх форм суспільної взаємодії» [5, с. 496].

Наступним етапом, зазначав М. Кастельс, у процесі впровадженні інформаційних технологій у повсякденне життя, є «розвиток електронних мереж як динамічної, саморозширювальної форми організації людської активності. Ця переважуюча, мережева логіка трансформує всі сфери суспільного життя» [7, с. 493]. При цьому варто відзначити, що на 2000 р. такі мережі ще не були досить поширеним явищем. Одна з перших потужних мереж, яка зараз є найбільшою, Facebook з'явилася у 2004 році.

Такі мережі поступово стають невід'ємним засобом людської комунікації і набувають важливого значення для функціонування усіх сфер суспільної життєдіяльності. Особливої актуальності зазначені тенденції набувають у політиці. Інтенсивне переміщення людської активності у принципово нове інформаційне середовище зумовлює необхідність її поширення і у політичній сфері. Тому виникає цілком реальна потреба трансформації політичної системи демократичного типу, зокрема, щодо принципів організації та функціонування системи державної влади. Впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій і поширення впливу соціальних мереж саме у політичній системі є значним чинником, який активно сприяє повноцінному здійсненню ліберально-демократичних принципів владно-управлінського механізму

і зрештою наданню різноманітним формам прямої демократії дієвого змісту.

Отже, запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних мереж і систем суттєво демократизує систему державного управління, надаючи змогу для прямої комунікації між владою і суспільством. Ці зміни сприяють формуванню нової якості організації та функціонування держави як владно-управлінського інституту шляхом здійснення таких заходів: підвищення рівня мобільності влади стосовно основних суспільних інтересів; забезпечення інформаційної відкритості і безпосереднього наближення до громадян владно-управлінського процесу; мінімізація в цьому процесі можливих негативних проявів (корупція, протекціонізм, інерційність, низька операційна ефективність і продуктивність); підвищення якості надання державних послуг та кількісне розширення таких послуг.

Отже, активне впровадження сучасних ІКТ в політику має наслідком поступове введення мережевого принципу не лише до механізмів функціонування державної влади, а й у побудову усієї політичної системи. Окремо слід відзначити у цьому контексті трансформацію політичних партій.

Зазначені процеси збіглися в часі з поступовою еволюцією самого інституту політичних партій. Зокрема, це стосується принципів діяльності, організаційної будови, засад проведення виборчих кампаній, взаємодії з електоратом. Провідними тенденціями у контексті змін функціональної сутності традиційних партій слід відзначити такі: зменшення ролі ідеології у діяльності партій; мінімізація потреби у розгалуженій партійній структурі та відповідно – масових місцевих організацій; відсутність необхідності кількісного збільшення лав партії; значне збільшення роль інформаційних технологій у діяльності політичних партій. [8, с. 168]. Внаслідок збігу зазначених тенденцій цілком об'єктивно актуалізувалася доцільність суттєвої трансформації організаційних та функціональних засад сучасних політичних партій з подальшим набуттям ознак класичної «мережовості».

Подальше переміщення політичних процесів в мережеве інформаційне середовище на основі використання інформаційно-комунікативних технологій створює принципово нові можливості насамперед для забезпечення політичних комунікацій в режимі он-лайн. Для партій потреба у комунікаціях є особливо актуальною. Вони постійно мають бути присутніми в інформаційному просторі для ефективної взаємодії з громадянами.

Традиційні засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення) у цьому контексті фактично втратили своє значення як провідні механізми політичної комунікації, оскільки характеризуються значною підконтрольністю різним групам впливу і великими матеріальними затратами для їх

використання в політиці. Натомість всесвітня мережа Інтернет в цьому контексті створила суттєві переваги для політичних комунікацій. Вона знімає часові і просторові обмеження стосовно залучення громадян до сфери політики, надає широкий доступ до інформації та можливості вільного обміну думками. Організація суспільної взаємодії в такий спосіб стає більш легкою і менш витратною. Особливо це важливо для представництва інтересів відносно невеликих груп і висловлення альтернативних точок зору. Зрозуміло, що в традиційних умовах політичної взаємодії менш потужні політичні сили мають незначну спроможність для поширення свого впливу. Більш потужні партії по суті витісняють їх з політичної арени. Причому така ситуація стосується і країн класичної демократії. Натомість Інтернет створює рівні інформаційні та організаційні можливості для політичних акторів і рядових громадян для активної політичної участі. За таких обставин традиційні політичні сили вимушені пристосовуватися до нових правил гри.

Форми використання політичними партіями інтернет-ресурсів досить різноманітні. Насамперед це створення і подальше вдосконалення веб-сайтів. Вони насамперед можуть функціонувати як плюралістичні майданчики, які дають змогу опозиційним політикам висловлювати свою позицію та формувати альтернативний політичний порядок денний, а також збільшують обсяг інформації, яку можна оприлюднити для масового споживання. Крім того, вони виконують роль мобілізаційних механізмів та засобів широкої політичної участі, забезпечуючи сприятливі умови для налагодження та функціонування постійних взаємних контактів між громадянами і партіями. Іноді (а з часом дедалі частіше) партії, інтегруючись в інформаційний простір, взагалі починають трансформуватися організаційно і проводити свою політику, враховуючи особливості інформаційної мережі. Таким чином, вони, фактично перетворюються в нові мережеві партії.

Паралельно партії активно використовують соціальні мережі для просування своїх ідей, забезпечення свого позиціонування у віртуальному просторі. Присутність в соціальних мережах дає змогу суттєво розширити сферу своєї діяльності. Її важливим складником є створення мережевих платформ і форумів для проведення дискусій, обговорення різноманітних громадських проблем. В такий спосіб партія перетворюється на постійно діючу структуру, яка здатна оперативним чином вивчати потреби та запити громадян, реагувати на них, обговорювати їх і одразу ж формувати свою політичну програму з подальшим впливом на державну політику.

Інформаційна «включеність» політичних партій створює перед ними певні альтернативи. Можна залишитися на позиціях традиційності, використовуючи інформаційно-комунікаційні техноло-

гії як допоміжний інструмент. Є варіант повного переміщення у цифровий простір, перетворившись на кіберпартію. Її основними властивостями є відмова від традиційного формального членства і перехід на прямі зв'язки з виборцями. Свою позицію прихильники такої моделі пояснюють негативним ставленням до існуючих політичних партій з їх фундаменталістськими ідеологіями, організаційною громіздкістю, входженням лідерів в політичний істеблішмент, відривом від народу, корупцією партійних еліт. На їхню думку, лише прямі контакти з виборцями у режимі реального часу забезпечують справжню демократію. Такі контакти дають змогу виявляти дійсні погляди та позиції громадян щодо розвитку країни, їхнє ставлення до політиків. Натомість існуюча парламентсько-представницька система влади з її багаторівневою процедурою перетворення народних потреб та інтересів у напрями державної політики зводить нанівець навіть формальне народовладдя.

Діяльність політичних партій у численних соціальних мережах має свої технологічні можливості та умови, яких необхідно дотримуватися для реалізації своїх політичних цілей і завдань. Насамперед має бути встановлений постійно діючий зворотний зв'язок. Він є підтвердженням «ефективної партійної роботи в соціальних мережах. Наявність зворотного зв'язку дає змогу з'ясувати рівень залучення та активності користувачів, які переглядають опубліковані матеріали. Адаже можна мати величезну армію передплатників, щогодини публікувати різну інформацію, але все це не матиме жодного сенсу, якщо ці відомості проходять повз аудиторію, прихильність якої ще необхідно отримати» [9, с. 332].

Наступним критерієм оцінки ефективності роботи партій у соціальних мережах та рівня «залучення аудиторії, є кількість коментарів. Можливість миттєвого обговорення отриманої інформації, висловлювання власної думки та позицій, участь у діалозі, пошук односторонніх, взаємодія з авторами є ключовою та головною відмінністю соціальних медіа від традиційних ЗМІ. Якщо телебачення і радіо виступають виключно як транслятор інформації, то соціальні мережі одночасно стають і майданчиком для їх обговорення, що значною мірою сприяє становленню та зміцненню позицій з багатьох ключових питань» [9, с. 333].

Чинником, який популяризує партії серед користувачів інтернет-мереж є діяльність партійних «політиків-блогерів, які активно ведуть та розвивають свої соціальні мережі. У більшості випадків у акаунтів таких політиків кількість передплатників значно перевищує аудиторію офіційних акаунтів політичних партій. Політики-блогери ведуть щоденну публічну роботу, виставляючи як професійні, так і особисті моменти свого життя у соціальних медіа. Вони формують навколо своєї

особистості велику лояльну спільноту, яка згодом трансформується у спільноту партії. Молоді люди можуть бути не ознайомлені з програмою партії, не знати інших її членів, але підтримують одну людину, за чийм життям у цифровому просторі активно стежать, і яку готові підтримати на виборах, а отже, і її партію» [9, с. 333].

Ще однією важливою характеристикою діяльності мережевої партії є набуття нею відповідного статусу, який визначається такою характеристикою як «е-репутація». «Це уявлення, яке складається у користувачів інтернету про політичну партію або її лідера за допомогою цифрової популярності, яка визначає ідентичність конкретного суб'єкта політики, відрізняючи його від конкурентів. Для вимірювання е-репутації політичної партії і оцінки її присутності в різних соціальних медіа необхідно відстежувати висловлювання про неї. Крім активного моніторингу і подальшого аналізу менеджмент е-репутації вимагає вибору змістовної стратегії та ефективної комунікації» [1, с. 77]. Зазначена е-репутація є важливим аспектом функціонування сучасних партій. Саме на її підставі відзначається рівень реальної включеності партій в мережеве середовище. Відстеження всієї мережевої інформації дає підставу чітко формувати та коригувати партійну діяльність по різних напрямках.

Висновки. В епоху інформаційного суспільства створюються принципово нові можливості для суспільних комунікацій, які здійснюються за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Особливо актуальним є впровадження технологічно нових комунікацій у сфері політики. Традиційні засоби масової інформації суттєво обмежені у можливостях розповсюдження інформації. Натомість Інтернет знімає будь-які просторові і часові обмеження. Він надає рівні можливості для інформаційної діяльності політичних партій різної потужності.

Найбільш актуальним напрямом використання інтернет-ресурсів для є робота у соціальних мережах. За їх допомогою партії можуть вільно поширювати необмежену кількість інформації на будь-яку аудиторію, а головне вільно спілкуватися зі своїми потенційними виборцями. Такі контакти надають змогу чітко визначати стратегічні і тактичні напрями своєї діяльності на основі якісного моніторингу мережевої інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буряченко О. В. Комунікаційні аспекти формування репутації політичної партії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Випуск 24: збірник наукових праць, 2018. С. 77–81.
2. Караман В. Проблема типології партій в сучасній партіології. *Вісник Маріупольського дер-*

жавного університету. Серія: Історія. Політологія. 2019. Вип. 26. С. 114–123.

3. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с.

4. Копинець Ю. Ю. Інституційна криза політичних партій на початку ХХ століття та характеристика сучасних тенденцій їх розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Випуск 30. С. 146–153.

5. Потіха А. Мережеві сторінки політичних партій як інформаційний ресурс. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 496–511.

6. Степаненко В. П. Інформаційне суспільство. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, Київ: НТШ; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12462 (дата звернення 15.05.2023).*

7. Castells M. *The Information Age: Economy, Society and Culture Volume 1: The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell. 2010. 597 p.

8. Janda K. *Comparative political parties: research and theory*. Political Science: the state of the Discipline II. Washington, D.C.: American Political Science Association, 1993 P. 163–191.

9. Margetts H., John P., Escher T., Reissfelder S. Social information and political participation on the internet: an experiment. *European Political Science Review*. August 2015. P. 321–344.

REFERENCES:

1. Buriachenko O. V. (2018) *Komunikatsiini aspekty formuvannia reputatsii politychnoi partii*. [Communication aspects of formation of a political party's reputation]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin*. Vypusk 24: zbirnyk naukovykh prats, S. 77–81 [in Ukrainian].

2. Karaman V. (2019) *Problema typolohii partii v suchasni partolohii*. [The Problem of Party Typology in Modern Party Science]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: Istoriia. Politolohiia*. Vyp. 26. S. 114–123 [in Ukrainian].

3. Karmazina M. (2018) *Politychni partii v Ukraini. 2014–2017 rr*. [Political parties in Ukraine. 2014–2017.]. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 168 s. [in Ukrainian].

4. Kopynets Yu. Yu. (2020) *Instytutsiina kryza politychnykh partii na pochatku XX stolittia ta kharakterystyka suchasnykh tendentsii yikh rozvytku*. [Institutional Crisis of Political Parties in the Early Twentieth Century and Characteristics of Current Trends in Their Development]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filofsko-politolohichni studii*. Vypusk 30. S. 146–153 [in Ukrainian].

5. Potikha A (2015) *Merezhevi storinky politychnykh partii yak informatsiinyi resurs*. [Political party websites as an information resource]. *Naukovyi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*. Vyp. 41. S. 496–511 [in Ukrainian].

6. Stepanenko V. P. (2011) Informatsiine suspilstvo. [The information society]. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: elektronna versiia [veb-sait] / hol. redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, Kyiv: NTSh; Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12462 (data zvernennia 15.05.2023) [in Ukrainian].

7. Castells M. (2010) The Information Age: Economy, Society and Culture Volume 1: The Rise of the Net-

work Society. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell. 597 p. [in English].

8. Janda K. (1993) Comparative political parties: research and theory. Political Science: the state of the Discipline II. Washington, D.C.: American Political Science Association, P. 163-191 [in English].

9. Margetts H., John P., Escher T., Reissfelder S. (2015) Social information and political participation on the internet: an experiment. *European Political Science Review*. August. P. 321-344 [in English].

Network parties as new political actors

Prykhodko Serhii Mykolaiovych

Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities and Social Disciplines
Poltava State Agrarian University
H. Skovorody str., 1/3, Poltava, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9755-5368

Ilchenko Alla Mykhailivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities and Social Disciplines
Poltava State Agrarian University
H. Skovorody str., 1/3, Poltava, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1862-3639

Makaretz Svitlana Volodymyrivna

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities and Social Disciplines
Poltava State Agrarian University
H. Skovorody str., 1/3, Poltava, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6844-261X

In modern information society, the production and consumption of knowledge and information is becoming a fundamental means of activity in all spheres of social life. Information and communication technologies (ICT) play a significant role in this process. They provide new opportunities for this interaction, ensuring its mobility. This is especially actual for the political sphere. The purpose of the article is to define the principles and functional orientation of the activities of network political parties in the information society. Traditional mass media have actually lost their importance as instruments of political communication, as they are controlled by various groups of influence and are quite costly. Instead, ICTs have significant advantages in this context. They remove time and space constraints for communication, provide wider opportunities for political participation of citizens, and ensure open access to information and exchange of opinions. The principles of using these technologies by political parties in their election campaigns and other activities are defined. ICTs ensure the constant information presence of parties and create conditions for continuous communication with voters. An important direction of using ICTs is the activity of parties in social networks. The use of the network principle in party activities allows for two-way communication with the public online, and the dissemination of information in virtually unlimited numbers to any audience. Parties are able to mobilize their constituents at any time. For the full use of ICTs in party activities, it is important to work with online information. It is necessary to monitor the reaction of network users to the information disseminated. This makes it possible to make adjustments to the directions of party activities. The transformation of traditional parties into cyber-parties is also a certain prospect for networking. Their defining characteristic is the rejection of traditional formal membership and the transition to direct communication with voters. The problem of how parties function within the framework of new social networks requires further research.

Key words: information society, social networks, information and communication technologies, network parties, cyber parties.